

Crime over the Life Span.

Trajectories of Criminal Behavior in Dutch Offenders

LEENTJE
WINKELMANS*

Blokland, A., NSRC, Leiden, 2005

De laatste decennia heeft het criminologische onderzoeksveld meer en meer interesse getoond in een ontwikkelingsgerichte benadering van één van haar voornaamste onderzoekssubjecten, namelijk de dader van misdrijven. De criminoloog wil weten hoe een criminele carrière tot stand komt, zich verder vormt en ontwikkelt doorheen de levensloop. Dit proefschrift vormt een grote bijdrage binnen dit onderzoeksdomein. Het gaat in op de wijze waarop crimineel gedrag verandert over de levensloop. Daartoe wordt niet alleen gekeken naar de verschillen tussen personen inzake crimineel gedrag, maar ook naar veranderingen binnen eenzelfde persoon gedurende zijn/haar levensloop.

De auteur heeft in dit proefschrift twee doelen voor ogen. Enerzijds wijdt hij, na een theoretische en methodologische inleiding, een hoofdstuk aan een beschrijving van de lange termijn ontwikkeling in crimineel gedrag over de levensloop te Nederland. Anderzijds toetst hij in de drie daaropvolgende hoofdstukken eveneens enkele hypothesen, aangaande de effecten van leeftijd, levensomstandigheden en eerder daderschap op deze criminele carrière. Naast een beschrijvende vraag probeert de auteur dus ook verklaringen te zoeken.

De te toetsen hypothesen worden afgeleid uit bestaande ontwikkelingscriminologische theorieën, die meteen de theoretische basis van dit proefschrift vormen. De auteur volgt de driedeling van perspectieven op ontwikkeling van crimineel gedrag. Zo bestaan er statische, dynamische en typologische theorieën. Binnen de statische theorieën wordt de criminele geneigdheid naar voor geschoven als een stabiel kenmerk dat doorslaggevend is bij het al dan niet plegen van crimineel gedrag, alsook bij verschillen in dit gedrag tussen verschillende personen. Het effect van andere factoren - zoals voor dit proefschrift de levensomstandigheden en eerder crimineel gedrag op toekomstig crimineel gedrag relevant zijn - verdwijnt wanneer rekening gehouden wordt met deze criminele geneigdheid. De andere relevante factor leeftijd heeft binnen deze theorie een gelijke invloed op elk individu. De dynamische theorieën schenken echter wel aandacht aan de invloed van levensomstandigheden (vnl. huwelijk en kinderen) op toekomstig crimineel gedrag en dit los van enige criminele geneigdheid. Verschillen tussen verschillende personen kunnen verklaard worden doordat niet iedereen dezelfde levensomstandigheden meemaakt op hetzelfde punt in de levensloop. Typologische theorieën ten slotte verdelen de daderpopulatie in afzonderlijke typen. Voor de overgrote meerderheid van daders is crimineel gedrag slechts een adolescent gerelateerd fenomeen. Maar daarnaast bestaat er ook een zogenaamde harde kern, namelijk een kleine groep daders die frequent en langdurig crimineel gedrag vertonen. Elk type heeft, volgens deze theorie, een eigen ontwikkelingsachtergrond. Zo zijn invloeden van

* Assistentente Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Universiteit Gent.

levensomstandigheden of eerder crimineel gedrag op toekomstig crimineel gedrag verschillend per dadertype.

De omvangrijke empirische data waarop dit proefschrift steunt, zijn afkomstig uit drie afzonderlijke bronnen. Ten eerste worden justitiële en enkele persoonlijke gegevens verkregen uit de bestaande Nederlandse databank van de 'Criminele Carrière en Levensloop Studie'. Deze is het resultaat van een grootschalig longitudinaal onderzoeksproject uitgevoerd door het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechts-handhaving (NSCR). Binnen deze studie zijn justitiële gegevens verzameld m.b.t. de criminele carrière van een representatieve steekproef (4%) van 5164 personen van wie de strafzaak in 1977 onherroepelijk werd afgedaan. De bestaande dataverzameling werd uitgebreid met gegevens tot 2002, zodat een periode van vijftientig jaar in acht genomen kan worden. Het onderzoek van Blokland heeft betrekking op de gegevens van een steekproef van 4036 personen opgenomen in de Criminele Carrière en Levensloop Studie over de periode 1977-2002. Ten tweede doet de auteur een beroep op de Nederlandse databanken 'Gemeentelijke Basis Administratie' en 'Centraal Bureau voor de Genealogie' voor andersoortige informatie, zoals inlichtingen over de levensomstandigheden (huwelijk en kinderen e.d.) van de betrokkenen. Ten derde wordt ook gebruik gemaakt van data uit een grootschalig zelfrapportage onderzoek van het NSCR, uitgevoerd in 1996 onder een representatieve steekproef van Nederlanders van vijftien jaar en ouder.

Dit boek is een overzichtelijke bundeling van de resultaten en bevindingen van analyses van deze empirische data. De hoofdstukken vormen als het ware afzonderlijke papers en kunnen dus gemakkelijk los van elkaar gelezen worden.

Het tweede hoofdstuk presenteert een beschrijving van de criminele carrière van volwassen Nederlandse daders over een periode van vijftientig jaar (1977-2002). Deze criminele carrière wordt benaderd aan de hand van zes onderscheiden dimensies: participatie, frequentie van crimineel gedrag, aard van crimineel gedrag, leeftijd bij eerste veroordeling, leeftijd bij laatste veroordeling en duur van de carrière. Uit de resultaten blijkt dat de onderzochte groep daders meestal hun eerste veroordeling opliepen tijdens de adolescentie. Hun criminele carrière heeft een gemiddelde duur van 19,4 jaar. Net iets meer dan 65,4% recidiveert in de bestudeerde vijftientig jaar, wat wil zeggen dat ze minstens één nieuwe veroordeling opliepen en dit vaker kort bij de (start)veroordeling van 1977. Een even groot percentage wordt verondersteld zijn criminele carrière te hebben gestopt gedurende deze vijftientig jaar. Er is slechts een kleine groep (3%) die zeer frequent veroordeeld werd. Voor de hele groep bestond de criminele carrière voornamelijk uit vermogensdelicten. De aangehaalde carrière dimensies variëren naargelang de persoonskenmerken: deelname aan criminaliteit ligt bij mannen tweemaal hoger dan bij vrouwen; ook het aantal feiten ligt dubbel zo hoog bij mannen in vergelijking met vrouwen. Vrouwen waren meer geneigd slechts eenmalig crimineel gedrag te stellen, wanneer ze toch recidiveerden was dit met eigendomsdelicten. Het onderzoek bevestigt ook dat een vroege start in crimineel gedrag meestal een voorbode is van een lange carrière.

Het derde hoofdstuk concentreert zich rond het reeds gekende inzicht dat geen dader noch dezelfde, noch uniek is. Dit hoofdstuk wenst na te gaan of binnen de beschikbare empirische data ook meerdere dadertypen kunnen onderscheiden worden. Volgende

vragen stellen zich: Zijn er meerdere ontwikkelingspaden te ontdekken? Is er bewijs voor het bestaan van een groep persistente daders en is het zo dat zij meer geweldsdelicten plegen dan andere dadertypen? Zijn er verschillen in persoonskenmerken voor de verschillende dadertypen?

Een semi-parametrisch groepsmodel, ontwikkeld door Nagin en Land, wordt aangewend om verscheidene dadergroepen af te lijnen binnen de beschikbare data. De analyse resulteert in vier dadergroepen binnen de onderzoekspopulatie, met name de incidentele daders (62,6%), de laag frequent afnemend actieve daders (26,4%), de gemiddeld frequent afnemend actieve daders (9,5%) en de hoog frequente persistente daders (1,4%).

De voornoemde vragen worden voornamelijk bevestigend beantwoord, behalve dat de persistente dader verantwoordelijk zou zijn voor een disproportioneel aandeel in de geweldsdelicten. De bewuste groep lijkt zich volgens deze resultaten eerder gaandeweg te specialiseren in vermogensdelicten.

Hoofdstuk vier en vijf richten zich specifiek op de vragen naar de invloed van factoren zoals leeftijd, levensomstandigheden en eerder crimineel gedrag op toekomstig crimineel gedrag. Aan de hand van enkele vooropgestelde hypothesen wordt in hoofdstuk vier de complexiteit van het effect van leeftijd en levensomstandigheden onderzocht. De invloed van leeftijd is niet voor elk individu dezelfde gebleken. Wat de levensomstandigheden betreft, wordt duidelijk een effect vastgesteld. Dit blijft ook bestaan wanneer rekening gehouden werd met andere individuele verschillen. Zo blijken getrouwde individuen een lager risico te hebben om veroordeeld te worden. Gescheiden zijn met kinderen brengt dan weer een groter risico tot crimineel gedrag met zich mee. Tewerkstelling echter vergroot de kans op gewelddadig crimineel gedrag. Er werden ook verschillen in effect vastgesteld per dadertype, zo is de remmende invloed van deze levensomstandigheden veel minder bij vroege starters, die vaak uitgroeien tot de persistente daders.

In hoofdstuk vijf behandelt de auteur de relatie tussen eerder en toekomstig daderschap. Menig criminoloog is het eens over het feit dat er sprake is van enige samenhang. Enkel over de oorzaak van dit verband wordt gediscussieerd. Dit hoofdstuk trekt vanuit deze discussie, namelijk een 'kinds of people' verklaring tegenover een 'kinds of context' verklaring. De eerste verklaring geeft hoofdzakelijk aandacht aan de criminele geneigdheid van een individu die eerder en toekomstig crimineel gedrag op eenzelfde wijze beïnvloedt, van echte samenhang is hier dus geen sprake. Het plegen van een delict kan daarentegen werkelijke veranderingen in het denken, het doen en de sociale omgeving van betrokken persoon teweeg brengen, die dan wel een echte invloed kunnen hebben op toekomstig daderschap. Multivariate analysemethodieken worden toegepast om inzicht te krijgen in het hypothetisch veronderstelde effect van eerder daderschap op toekomstig crimineel gedrag. Binnen de onderzoekspopulatie wordt het reeds langer aangenomen verband tussen eerder en toekomstig crimineel gedrag herbevestigd. Dit oorzakelijke verband blijft bestaan ook wanneer criminele geneigdheid in rekening wordt gebracht. Het effect wordt wel kleiner naargelang er meer tijd verstrijkt tussen de feiten.

De resultaten binnen dit proefschrift tonen aan dat statische theorieën een te simplistisch perspectief bieden op de ontwikkeling van crimineel gedrag. In tegenstelling tot wat beweerd wordt, heeft leeftijd geen gelijke invloed op elk individu maar eerder een verschillend effect op verschillende dadergroepen. Bijkomend hebben levensom-

standigheden wel degelijk hun invloed op de veranderingen in crimineel gedrag. Verschillen tussen verschillende personen zouden een verklaring kunnen krijgen binnen deze theorie, voor de verschillen binnen eenzelfde persoon inzake crimineel gedrag schieten ze aldus te kort. Het dynamische perspectief vindt aldus meer steun binnen dit onderzoek. Eén enkel verklaringsmodel kan echter niet volstaan om een zicht te krijgen op de complexiteit van de ontwikkeling van en verandering in crimineel gedrag over de levensloop. Zo ook worden enkele aspecten, maar zeker niet alle beweringen, van het typologische perspectief aangetroffen binnen de empirische data.

Het werk biedt absoluut een meerwaarde in het criminologische carrièreonderzoek. De leemte in het bestaande onderzoek te Nederland wordt gedeeltelijk gevuld. Ook in België is nog niet zoveel carrièreonderzoek voorhanden. Vooral de lange periode die onderzocht wordt binnen deze studie, namelijk vijftientig jaar (1977-2003) is vrij uniek. Op deze manier kunnen bestaande inzichten betreffende ontwikkelingen in de kindertijd, de adolescentie en de jongvolwassen levensloop aangevuld worden met gegevens uit de midden- en late volwassenheid. We krijgen kennis m.b.t. veranderingen in crimineel gedrag over bijna de volledige levensloop. Zodra we meer weten over de dynamiek binnen een criminele carrière kunnen we deze dynamiek ook stoppen of uitlokken. De invloed van levensomstandigheden op crimineel gedrag laat ons toe te geloven in mogelijkheden tot resocialisering. De inzichten kunnen bijdragen tot het uitbouwen van effectievere reactiemogelijkheden op criminele feiten.

Dit boek is een aanrader voor diegenen die zelf geïnteresseerd zijn in het opzetten van een carrièreonderzoek of diegenen die meer inzichten willen verwerven in de ontwikkeling van en verandering in crimineel gedrag over de levensloop. Het werk geeft aanleiding tot het verder exploreren van dit specifieke onderzoeksdomein. De lezer moet wel enige notie hebben van statistische onderzoekstechnieken, aangezien sommige methodologische beschrijvingen zulke voorkennis noodzakelijk maken.